

Thăng trầm

CÂY CAM XỨ NGHỆ

■ Doãn Trí Tuệ

Từ những năm 2020 về trước, vùng đất Phủ Quý bao gồm các huyện Quý Hợp, Quý Châu, Nghĩa Đàn, Thị xã Thái Hòa và vùng đất Bãi Phủ thuộc huyện Con Cuông, người dân ở các vùng này thoát nghèo, vươn lên làm giàu, nhiều gia đình xây được nhà mới, mua sắm nhiều xe ô tô nhờ vào cây cam. Thế nhưng, vài ba năm gần đây, mùa cam ngọt đang dần trở thành “mùa chua xót” bởi hàng trăm ha cam vàng lụi, xác xơ, sống dở, chết dở... được người nông dân chặt phá để trồng lại cây khác.

Đổi đời nhờ cây cam

Vào những ngày cuối năm sát Tết Nguyên đán Quý Mão, chúng tôi đến nguyên quán cây cam xã Đoài ở xã Nghi Diên, huyện Nghi Lộc, nơi sản sinh ra giống cam xứ Nghệ nổi tiếng thơm ngon khắp thiên hạ đã có tuổi đời hơn 100 năm nay.

Ông Phan Công Dương - Chủ tịch UBND xã Nghi Diên cho biết, toàn xã hiện có 33ha cam trồng bằng giống cam “chính hiệu” xã Đoài ngày xưa để lại, cây giống được trồng bằng phương pháp chiết cành, tuy năng suất không cao lắm, nhưng chất lượng quả cam vẫn giữ được bản chất thơm ngon vốn có như ngày xưa. Ở xã Nghi Diên, hầu như gia đình nào ít, nhiều đều trồng cam ở trong vườn nhà của mình. Ngoài ra

trong xã còn có một số vườn cam, trang trại cam rộng từ 1-3ha của các ông Nguyễn Quốc Tuấn, Phan Công Hưởng... mùa cam này cho thu hoạch tiền tỉ.

Ông Phan Công Hưởng có 400 gốc cam đang cho thu hoạch, dự kiến trung bình mỗi cây có ít nhất 150 quả, nhiều nhất 200 quả. Toàn bộ số cam này, theo ông Hưởng cho biết, đã có khách hàng đặt mua hết, với giá bình quân 70.000 đồng/quả, mà không có nhiều cam để bán.

Không phải chỉ có mùa cam này đâu, mùa thu hoạch vụ cam nào cũng vậy, cứ vào những ngày cuối năm khách hàng từ nhiều tỉnh, nhất là Hà Nội vào tận nơi đăng ký mua hàng, đặt trả tiền cọc trước, sau khi thu hoạch xong thanh toán hết số tiền còn lại, ông Hưởng cho biết thêm.

Từ quả cam xã Đoài thơm, ngon ở xã Nghi Diên, huyện Nghi Lộc, nghĩ về thủ phủ cam Vinh của Nghệ An ở huyện Quỳnh Hợp. Nơi này cách đây hơn chục năm, cây cam được xem là cây hái ra tiền, nhiều gia đình trở thành tỉ phú nhờ cam. Ông Phạm Quốc Khánh ở xã Minh Hợp, huyện Quỳnh Hợp nói với chúng tôi: gia đình ông trồng 3ha cam từ năm 2010, năm 2014 cho thu hoạch khá, năng suất đạt bình quân

30 tấn quả/ha, giá bán lên đến 50.000-70.000 đồng/kg quả, thu về tiền tỉ. Đang nói chuyện với chúng tôi, ông chỉ tay vào căn nhà mình đang ở và nói, căn nhà này mới xây dựng năm 2016 hết 1,7 tỉ đồng, xe ô tô mới mua, con cái học hành... tất cả từ tiền nhờ vào mấy gốc cam Vinh.

Ông Nguyễn Văn Dũng, từng là Chủ tịch UBND xã Minh Hợp giai đoạn vàng son của cây cam ở vùng đất này và nay ông là Phó Bí thư Đảng ủy xã, cho biết: Thời điểm từ năm 2020 trở về trước, toàn xã có tới 1.700ha cam của hơn 1.200 hộ dân, cam là cây trồng chính mang lại nguồn thu nhập cao nhất cho bà con nông dân chúng tôi, nhà trồng nhiều thì thu về tiền tỉ, nhà trồng ít cũng thu về hàng trăm triệu đồng. Nhờ cây cam mà tỉ lệ hộ nghèo của xã từ trên 10%, nay xuống gần 3%. Đặc biệt, sau mỗi mùa thu hoạch cam, lại có thêm hàng chục nhà mới, nhà cao tầng, xe máy, xe ô tô... và nhiều

Cam Xã Đoài ở xã Nghi Diên, huyện Nghi Lộc

trang thiết bị đắt tiền khác trong gia đình được mua sắm. Điều đó, chứng tỏ cây cam một thời thực sự làm giàu quê hương chúng tôi.

Riêng huyện Quỳnh Hợp, theo thống kê của Phòng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn của huyện cho thấy, thời kỳ vàng son, diện tích cam của huyện phát triển rất nhanh, từ 400ha năm 2011, đến năm 2018 và 2019 đã lên đến gần 2.800ha, chiếm 50% tổng diện tích cam cả tỉnh, trở thành cây trồng chủ lực của huyện, mang lại hiệu quả cao nhất so với tất cả các loại cây trồng khác trên địa bàn. Với năng suất bình quân từ 25-30 tấn quả/ha, sản lượng đạt xấp xỉ 70.000 tấn quả/năm, mang lại doanh thu hàng ngàn tỉ đồng.

Còn đâu cây cam ngày xưa

Tại thủ phủ cam Quỳnh Hợp một thời nổi tiếng là vùng cam vừa nhiều, vừa thơm, vừa ngon, vừa có giá bán phải chăng được người tiêu dùng gần xa ưa chuộng, nay đã trở thành vùng cam “chua xót”, ngoài sức tưởng tượng của người dân ở đây. Đến thăm vườn cam của gia đình bà Nguyễn Thị Hiền ở xã Minh Hợp, huyện Quỳnh Hợp, vườn cam khá rộng, năm 2022, có rất nhiều cây đã chặt bỏ, số còn lại khoảng 100 cây, đa phần xơ xác, còi cọc, trông thật điêu tàn. Bà Hiền cho biết, những cây đã chặt bỏ là những cây bị bệnh vàng lá, thối rễ nặng, không còn có khả năng chăm sóc, khôi phục lại được. Sang đầu năm 2023, chúng tôi sẽ chặt bỏ hết để trồng mía, hoặc trồng ngô, sau 2-3 năm nữa lại tiếp tục trồng cam.

Nói về cây cam đã, đang bị người dân chặt bỏ hàng loạt, khiến diện tích cam trên địa bàn huyện Quỳnh Hợp giảm mạnh từng năm, ông Quán Vi Giang - Phó Chủ tịch UBND huyện Quỳnh Hợp cho biết, huyện Quỳnh Hợp có vùng đất đỏ bazan tốt, rất thích hợp cho việc trồng các loại cây ăn quả và từ lâu cây cam đã được bà con nông dân trồng nhiều, cho thu nhập khá. Năm 1997, cam Quỳnh Hợp được cấp chỉ dẫn địa lý cam Vinh. Thời hoàng kim Quỳnh Hợp có tới 2.800ha cam, nay chỉ còn lại 228ha, quả thật đáng buồn.

Không riêng gì ở Quỳnh Hợp, ở huyện Con Cuông từ những năm 2018, 2019 trở về trước, toàn huyện đã có trên 500ha cam, nhiều hộ gia đình khấm khá nhờ nguồn thu nhập từ cây cam. Ông Lê Trung Lợi - Phó Chủ tịch UBND xã Yên Khê cho biết, tính đến tháng 12/2022, toàn xã có 396 hộ trồng cam với diện tích 273,24ha. Nhưng, số diện tích cam nói trên hiện nay không còn bao nhiêu nữa, bởi vài năm trở lại đây cây cam bị nhiễm bệnh vàng lá, thối rễ, rụng quả, cây xơ xác... Không còn khả năng khôi phục, nên người dân đã chặt bỏ gần hết. Thậm chí có những vườn cam mới trồng được 2-3 năm cũng bị bệnh phải chặt bỏ luôn để trồng lại cây khác.

Ông Lô Văn Lý - Trưởng phòng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn huyện Con Cuông cho biết, theo thống kê, tính đến năm 2022 toàn huyện có 451,03ha cam, số diện tích cam thực tế hiện tại còn lại bao nhiêu chưa thống kê được chính xác, vì có rất nhiều hộ dân ở các xã có trồng cam đã và đang tiếp tục chặt bỏ để lấy đất trồng cây khác.

Thực tế những năm gần đây, diện tích cam ở Nghệ An ngày càng giảm, nhất là diện tích cam ở thời kỳ kinh doanh giảm mạnh, do vừa bị bệnh, vừa đầu tư chăm sóc kém, nên tàn lụi nhanh.

Theo kết quả điều tra khảo sát của Chi cục Trồng trọt và Bảo vệ thực vật và báo cáo của UBND các huyện, đến cuối năm 2019 toàn tỉnh có 5.464ha cam, giảm 692ha so với năm 2018, trong đó cam kinh doanh có 3.230ha. Đến đầu năm 2021, tổng diện tích cam toàn tỉnh còn lại 4.702ha, trong đó diện tích cam

đang thời kỳ kiến thiết cơ bản là 1.251,4ha, diện tích cam kinh doanh là 3.450,6ha. Diện tích cam phải chặt bỏ từ cuối năm 2020-2021 là 614,8ha.

Kết quả đánh giá tình trạng phát triển cây cam ở các vườn cam trên phạm vi toàn tỉnh do Chi cục Trồng trọt và Bảo vệ thực vật tiến hành cho thấy:

Đối với cây cam ở thời kỳ kiến thiết cơ bản, có 60% diện tích phát triển tốt; 24,1% diện tích phát triển trung bình; 6,2% phát triển kém và có nguy cơ phải chặt bỏ vì nhiễm bệnh nặng.

Đối với cây cam ở thời kỳ kinh doanh, có 52,7% diện tích cam phát triển khá tốt; 31% diện tích phát triển trung bình và 15,8% có nguy cơ phải chặt bỏ sớm. Đặc biệt, đáng lo nhất, có hơn 80% diện tích cam kinh doanh và trên 50% diện tích cam đang thời kỳ kiến thiết cơ bản tại các huyện: Nghĩa Đàn, Quỳnh Hợp, Con Cuông... đang có biểu hiện suy thoái nặng cả về sinh trưởng, phát triển và chất lượng cam quả. Vì vậy chắc chắn sớm, muộn gì cũng bị chặt bỏ để trồng cây khác.

Cần làm gì để vực lại cây cam

Hiện tượng cây cam ở nhiều địa phương trong tỉnh Nghệ An tàn lụi dần, dẫn đến phải chặt bỏ để trồng lại cây trồng khác đã được các cơ quan chuyên môn và một số chuyên gia trong ngành nông nghiệp từ Trung ương đến tỉnh khẳng định do những nguyên nhân chủ yếu sau đây:

Một: Do bất cẩn trong khâu lựa chọn cây giống khi mua về trồng, nên đã trồng phải cây giống không sạch bệnh. Phần lớn những vườn cam bị chặt bỏ

vừa qua đều được mua cây giống trôi nổi trên thị trường, nên sau khi trồng được một thời gian thì bị bệnh làm tàn lụi cả vườn cam.

Hai: Do chưa có một tổ chức, hay một cơ sở nào chịu trách nhiệm trong việc tuyển chọn cây giống đầu dòng, nhân giống từ cây đầu dòng để từ đó lấy mắt ghép phục vụ nhu cầu sản xuất cây giống cung cấp cho các trang trại cam, vườn cam của các hộ dân.

Ba: Do chưa làm tốt công tác quản lý thị trường giống cây ăn quả nói chung, cây cam nói riêng. Từ đó, các cơ sở tư nhân tự do sản xuất cây giống một cách vô tội vạ, không theo một quy trình khoa học nào cả và sản phẩm làm ra được bán tràn lan trên thị trường không ai ngăn cấm.

Bốn: Do chưa thực hiện tốt quy trình canh tác cây cam từ khi trồng đến thu hoạch qua các năm. Trong đó chủ yếu là đầu tư phân bón chưa đủ, chủ yếu dùng phân hóa học, nhiều nhất là phân đạm, rất ít hoặc không có phân hữu cơ (bao gồm phân chuồng và phân xanh các loại).

Năm: Do chưa quan tâm đúng mức việc tiêu thoát nước trong vườn cam, nhất là các vườn cam trồng ở những bãi đất thấp dưới chân đồi núi dễ bị úng nước trong mùa mưa từ cuối tháng 8-10 hàng năm. Vì vậy, mùa mưa ở Nghệ An cũng là thời điểm nhiều cây cam, vườn cam có hiện tượng thối rễ, vàng lá, rụng quả... do ngập úng nước phần rễ dưới đất gây ra.

Từ những nguyên nhân nói trên, để vực lại cây cam ở Nghệ An, chúng tôi đề nghị:

Thứ nhất: Tỉnh cần xây dựng 1-2 cơ sở có đủ điều kiện về đất đai, cán bộ kỹ thuật, cơ sở vật chất cần thiết, nguồn tài chính... chuyên sản xuất nhân giống cây ăn quả nói chung, cây cam nói riêng, trên quy mô lớn, có thể bằng hình thức liên doanh, liên kết để sản xuất và cần có sự hỗ trợ của nhà nước trong khâu chọn tạo cây giống đầu dòng, để từ đó nhân giống, sản xuất giống bằng phương pháp ghép mắt lấy từ cây đầu dòng sạch bệnh.

Thứ hai: Quản lý tốt thị trường giống cây ăn quả,

Diện tích cam trên địa bàn huyện Quỳnh Hợp đang suy thoái và giảm mạnh từng năm

nhất là cây cam, quýt, bưởi. Nghiêm cấm các cơ sở sản xuất giống cây ăn quả tự do, không đảm bảo quy trình sản xuất theo quy định của Luật Trồng trọt và chưa được cơ quan có thẩm quyền thuộc Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn cấp giấy phép hành nghề.

Thứ ba: Ở những vườn cam đã già, hết thời gian kinh doanh và những vườn cam bị bệnh, còi cọc, tàn lụi thì nhất thiết chặt bỏ đi, thu gom lại đốt sạch, vệ sinh sạch sẽ đất đai, bón vôi và luân canh cây trồng khác, như lúa, ngô, rau màu các loại ít nhất 2 năm, sau đó mới trồng lại cam.

Thứ tư: Những cây cam, vườn cam trồng mới cần thực hiện trồng và thâm canh đúng quy trình sản xuất. Trong đó

cần lưu ý: Mật độ trồng không quá 500 cây/ha; trồng bằng giống cây sạch bệnh, có lý lịch rõ ràng, có địa chỉ và cơ sở sản xuất cụ thể. Trong thâm canh, hạn chế sử dụng phân hoá học, tăng cường đầu tư nhiều phân hữu cơ các loại, nhất là phân chuồng, phân xanh để vừa cải tạo đất, vừa hạn chế sâu bệnh và là biện pháp kéo dài thời kỳ kinh doanh của cây lâu bền hơn.

Thứ năm: Các vườn cam ngay từ khi trồng đều phải làm hệ thống mương tiêu thoát nước, đề phòng khi trời mưa to gây ngập úng, nhất là các vườn cam được trồng ở nơi đất thấp trũng, nơi chung quanh có núi đồi bao quanh... Ngoài ra, phải thường xuyên thăm nom, kiểm tra từng cây cam để phát hiện có sâu bệnh hại xuất hiện thì kịp thời phòng trừ ngay.

Trường hợp gặp phải thời điểm nắng nóng, gió Lào thổi mạnh, đất đai quá khô cằn thì cố gắng tưới nước, tấp ủ kín gốc cây bằng rơm rạ, cỏ, lá cây khô..../.